

PROKLETSTVO RESURSA - ULOGA I ZNAČAJ RESURSA ZA RAZVOJ GOSPODARSTVA

Katavić, Borna

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:653099>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

ZAVRŠNI RAD

**PROKLETSTVO RESURSA – ULOGA I ZNAČAJ
RESURSA ZA RAZVOJ GOSPODARSTVA**

Mentor :

izv.prof.dr.sc. Šimić Vladimir

Student :

Borna Katavić

Split, rujan, 2019.

SADRŽAJ:

1.	UVOD	3
1.1.	Definiranje problema istraživanja i ciljevi rada	3
1.2.	Metode rada	3
1.3.	Struktura rada	4
2.	RESURSI I UTJECAJ NA RAST EKONOMIJE	5
2.1.	Definiranje resursa	5
2.2.	Gospodarsko značenje prirodnih resursa	6
2.3.	Prokletstvo resursa	7
2.4.	Izbjegavanje prokletstva resursa	10
3.	UTJECAJ RESURSA NA GOSPODARSTVO VENEZUELE, NIGERIJE I JAPANA	12
3.1.	Venezuela	12
3.1.1.	Prokletstvo resursa Venezuele	15
3.2.	Nigerija	18
3.2.1.	Prokletstvo resursa Nigerije	20
3.3.	Japan	24
3.3.1.	Resursi Japana	26
4.	ZAKLJUČAK	30
	SAŽETAK	31
	SUMMARY	32
	POPIS KORIŠTENE LITERATURE	33
	POPIS GRAFIKONA	34

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja i ciljevi rada

Problem istraživanja ovog završnog rada se odnosi na značaj te korelaciju resursa sa razvojem gospodarstva. Resursi predstavljaju jedno sredstvo koje može biti materijalnog ili nematerijalnog karaktera, te služi kako bi se ostvario jedan proces ili radnja. Resurse općenito mogu predstavljati sirovine korištene u proizvodnji, novčani resursi, ljudski resursi jedne npr. organizacije, energetske resursi itd. Kroz ovaj završni rad će se nastojati definirati pojam "prokletstva resursa" te njegov efekt na gospodarstvo zemalja Venezuele, Japana i Nigerije. Prokletstvom resursa se smatra fenomen gdje zemlje s većom količinom prirodnih resursa ustvari imaju manji ekonomski rast i ostvaruju slabije rezultate na gospodarstvenom planu za razliku od zemalja koje imaju oskudnije izvore resursa. Navedene zemlje su veoma različite po svojim političkim uređenjima, gospodarstvima, kulturi, financijskoj stabilnosti itd. no sve spomenute su osjetile znatan utjecaj resursa na vlastita gospodarstva.

Cilj rada je prikazati učinke resursa na gospodarstvo te objasniti njihov utjecaj na zemlje bogate resursima i na zemlje koje su oskudne resursima uz korištenje primjera Venezuele, Japana i Nigerije.

1.2. Metode rada

Prilikom izrade završnog rada koristiti će se metode:

- Metoda analize – postupak raščlanjivanja složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove,
- Metoda sinteze – postupak povezivanja jednostavnih tvrdnji u složenije i općenitije tvrdnje, zaključke i modele,
- Metoda deskripcije - postupak opisivanja ili očitavanja činjenica, predmeta i pojava,
- Metoda klasifikacije - klasifikacija radi sistematski ostvarive podjele pojava i predmeta radi njihove preglednosti,

- Metoda studije slučaja - postupak kojim se izučava neki pojedinačni slučaj iz određenoga znanstvenog područja

1.3. Stuktura rada

Završni rad se sastoji od četiri poglavlja. U prvom uvodnom poglavlju se definira problem istraživanja završnog rada i cilj izrade rada, zatim metode korištene prilikom izrade rada i strukturni sadržaj rada. U drugom poglavlju će se teorijski elaborirati pojam resursa te njihov općeniti utjecaj na rast ekonomije. Kroz treće poglavlje će se nastojati prikazati utjecaj resursa na gospodarstvo tri različita primjera tj. na primjerima Venezuele, Nigerije i Japana. Četvrto poglavlje se odnosi na autorov doneseni zaključak gdje će se iznijeti vlastite misli i donesene spoznaje nakon obrađene tematike i provedenog istraživanja. Na samome kraju završnog rada se nalaze popis korištene literature, popis grafikona, te sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. RESURSI I UTJECAJ NA RAST EKONOMIJE

2.1. Definiranje resursa

Resursima smatramo sve što ima određenu primjenjivu korist te ima određenu vrijednost. Voda, hrana, biljke, minerali, metali, životinje itd. sve što koristimo ustvari predstavlja oblik resursa. Vrijednost resursa se može promatrati s ekonomskog gledišta, gdje određeni resursi imaju svoju propisanu vrijednost u novcu poput primjerice zlata, nafte itd. te na vrijednost ovisi kvaliteta resursa i dostupnost istih, dok vrijednost određenih resursa se ne može mjeriti u novcu primjerice prirodni resursi poput planina, rijeke itd. koji nisu uključeni u određene poslovne aktivnosti. Neki resursi postaju uporabljivi tek nakon određene razine obrade, te kao takvi poprimaju novčanu vrijednost. Napredak tehnologije je omogućio široku uporabu mnogih resursa diljem svijeta. Resursima se također mogu smatrati i ljudi tj. zaposlenici jer oni predstavljaju ljudske resurse jedne primjerice organizacije.

Prirodne resurse dijelimo na:¹

- a) **Obnovljivi prirodni resursi** - Obnovljivi resursi odnose se na resurse koji se prirodno mogu obnoviti nakon uporabe. Oni uključuju resurse poput vjetra, vode, prirodne vegetacije, solarne energije i životinja. Ti resursi u prirodi postoje u izobilju. Postoji mala briga o iscrpljivanju obnovljivih izvora jer njihova stopa proizvodnje premašuje stopu ljudske potrošnje. Konzervatori širom svijeta zalažu se za korištenje obnovljivih resursa, jer su oni lako dostupni i jeftiniji za okoliš.
- b) **Neobnovljivi prirodni resursi** - Neobnovljivi resursi su komponente koje zahtijevaju određeno vrijeme da se obnove nakon korištenja ili postoje u ograničenim količinama. Neobnovljivi resursi uključuju proizvode poput sirove nafte, plemenitih metala, minerala i stijena. Neke su ugrožene životinje klasificirane i kao neobnovljivi resursi jer je stopa njihove smrtnosti mnogo veća od stope reprodukcije. Te neobnovljive resurse treba zaštititi i odgovorno ih koristiti kako bi se zaustavilo njihovo iscrpljivanje
- c) **Biotički prirodni resursi** - Biotski prirodni resursi odnose se na žive resurse koji prirodno postoje u okolišu. Takvi resursi uključuju šume, divlje životinje itd.

¹ Dostupno na: <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-natural-resources.html> (31.08.2019)

- d) Nebiotski prirodni resursi - Nebiotski prirodni resursi prirodni su proizvodi u okolišu koji nisu živi. Ti resursi uključuju vodu, stijene, metale i minerale između mnogih drugih.
- e) Zalihe prirodnih resursa - Svijet ima mnogo resursa od kojih neke tek treba iskoristiti. Ljudima nedostaje vještina i tehnologije za vađenje i korištenje nekih prirodnih resursa poput rijetkih plinova i nekih radioaktivnih materijala. Kao rezultat, ti su resursi klasificirani kao zaliha i koji će se koristiti u budućnosti.

Prirodni resursi su većinom u ograničenim količinama, te mnogi elementi svakodnevnice utječu negativno na okoliš i prirodne resurse. Razna zagađenja diljem svijeta, neodgovorno korištenje resursa, rast broja stanovnika diljem svijeta, itd. su samo neki od razloga koji utječu na smanjenje količine prirodnih resursa. Potrebno je napraviti zaokret na svjetskoj razini prema obnovljivim izvorima umjesto crpljenju neobnovljivih kojima će jednom doći kraj. U društvu se polako posljednjih godina gradi jedna ekološka svijest, te se ulažu naponi kako bi se spriječila daljnja zagađenja i očuvala prirodna staništa i prirodni resursi koji se zloupotrebljavaju.

2.2. Gospodarsko značenje prirodnih resursa

Bogatstvo utjelovljeno u prirodnim resursima čini značajan udio bogatstva većine nacija, često više od bogatstva utjelovljenog u proizvedenom kapitalu, pa je upravljanje prirodnim resursima ključni aspekt gospodarskog razvoja. Mnoge su države zabilježile značajan porast prihoda od prirodnih resursa zbog rasta cijena roba. Očekuje se da će prirodni resursi poput nafte, plina, minerala i drveta i dalje igrati značajnu ulogu u ekonomiji koja obiluje resursima, jer potražnja brzo rastućih gospodarstava raste, a kako zalihe neobnovljivih resursa opadaju i žetve obnovljivih resursa približavaju se razinama maksimalnom održivom prinosu. Nije iznenađujuće da zemlje bogato obdarene prirodnim kapitalom mogu ostvariti značajan tekući prihod iz resursa. Osim što osiguravaju prihode zemljama bogatim resursima, prirodni resursi mogu igrati središnju ulogu u naporima na smanjenju siromaštva. Politike koje poboljšavaju upravljanje prirodnim resursima mogu imati neposredne i smislene posljedice smanjenja siromaštva. Prirodni resursi i netaknuti ekosustavi koji djeluju, pružaju „sigurnosnu mrežu“ za siromašne, posebno u doba financijske krize, opskrbljujući hranom u obliku biljnih i životinja, i plodnim tlima za uzgoj poljoprivrede i ogrjevnim drvima. Unutar koristi da bi se mogli osloniti na takve "sigurnosne mreže", siromašni moraju imati pristup resursima i također trebaju biti uključeni u donošenje

odluka o upravljanju resursima, čime dobivaju udjel u trajnoj upotrebi resursa i izbjegavaju tragedije na razini čitave zajednice. Nadalje, prihodi od prirodnih resursa mogu doprinijeti razvoju ljudskog kapitala ulaganjem u obrazovanje i osposobljavanje za posao. Osobito u doba kada su cijene roba visoke, zemlje imaju priliku iskoristiti dio dodatnog profita ostvarenog prodajom prirodnih resursa za podršku predloženih politika i ulaganja.²

Kreatori politika moraju općenito birati između konkurentskih vrijednosti u osmišljavanju politika za upravljanje prirodnim resursima. Ako su poslovi najviši prioritet, preferirana opcija je dodjela kvota ili prava rada većem broju pojedinaca. Ako je maksimiziranje izvoza najveći prioritet, može se odabrati poželjna strategija maksimalno održivog prinosa s manjim brojem velikih firmi. To „odstupanje“ često se događa kod ribarstva, gdje bi veći, ali manji broj brodova mogao biti učinkovitiji za sakupljanje ribe za izvoz, dok će veća flota manjih brodica zaposliti daleko više ribara. U takvim se odlukama moraju uzeti u obzir i društvena razmatranja poput vrijednosti zajednica i ruralnog načina života. Prirodni resursi općenito čine okosnicu ruralnih gospodarstava u zemljama s niskim i srednjim dohotkom i, ako se upravlja mudrim putem zdravih politika i institucija, mogu se upotrijebiti za stvaranje rasta koji koristi najugroženijim dijelovima stanovništva.³

2.3. Prokletstvo resursa

Prokletstvo resursa paradoksalna je situacija u kojoj zemlje s obiljem neobnovljivih prirodnih resursa doživljavaju stagnirani gospodarski rast ili čak ekonomsku kontrakciju. Prokletstvo resursa događa se kada zemlja počne usmjeriti sva sredstva za proizvodnju na jednu industriju, poput rudarstva, a zanemaruje ulaganje u druge veće sektore. Kao rezultat toga, nacija postaje pretjerano ovisna o cijeni robe, a ukupni bruto domaći proizvod postaje izuzetno volatilna. Pored toga, korupcija u državi često proizlazi kada u društvu nisu uspostavljena odgovarajuća prava na resurse i okvir za raspodjelu dohotka, što rezultira nepravednom regulacijom industrije. Prokletstvo resursa najčešće se svjedoči na tržištima u nastajanju nakon velikog otkrića prirodnih resursa.⁴

² The Economic Significance of Natural Resources (2011) OECD – Članak dostupan na http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf

³ The Economic Significance of Natural Resources (2011) OECD – Članak dostupan na http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf

⁴ Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/resource-curse.asp> (31.08.2019)

Politički znanstvenici i ekonomisti tvrde da se bogatstvo naftom, mineralnim i plinskim gorivima razlikuje od ostalih vrsta bogatstva zbog njegovih velikih prethodnih troškova, dugog vremenskog okvira proizvodnje, prirode specifične za lokaciju, razmjera (koji se ponekad naziva i velika najamnina), cijena i nestabilnosti proizvodnje, neobnovljiva priroda i tajnost industrije. Ispod su neke od vodećih opažanja i teorija o tome kako ove posebne karakteristike prihoda od prirodnih resursa stvaraju dodatne izazove za zemlje poput:⁵

1. Demokracija - Bogatstvo prirodnih resursa, posebno naftno bogatstvo, učinilo je vjerojatnijim da vlade postanu ili ostanu autoritarne u posljednjih 30 godina. Objašnjenje za to leži u oporezivanju. Općenito, politolozi otkrivaju da vlade više reagiraju na svoje građane i imaju veću vjerojatnost za prijelaz u demokraciju kada se vladina potrošnja oslanja na porez građana. Kada države prikupljaju velike prihode od prirodnih resursa, one su manje ovisne o ubiranju poreza na građane, pa se stoga građani osjećaju manje uloženi u nacionalni proračun.
2. Sukob - Prirodni resursi mogu često izazvati i održavati unutarnje sukobe dok se različite skupine bore za kontrolu resursa ili koriste prirodne resurse za financiranje svojih borbi. Od 1990, zemlje koje proizvode naftu dvostruko su vjerojatnije da će imati građanski rat u usporedbi sa zemljama koje nisu proizvođači nafte.
3. Neefikasna potrošnja i zaduživanje - Iznos koji vlade prikupljaju u prihodima od resursa može se iz godine u godinu drastično mijenjati zbog promjena cijena roba i proizvodnje. Na narednoj slici možemo jasno vidjeti primjer ove teze u slučaju Venezuele, plava linija predstavlja rast prihoda države, dok narančasta linija predstavlja rast potrošnje države.

⁵ The Resource Curse (2015) Natural Resource Governance Institute – Članak dostupan na https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_primer_resource-curse.pdf

Slika 1. Usporedba potrošnje i prihoda vlade Venezuele

Izvor: The Resource Curse (2015) Natural Resource Governance Institute – Članak dostupan na https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_primer_resource-curse.pdf

4. Nizozemska bolest - Veliki porast prihoda od prirodnih resursa može naštetiti drugim sektorima gospodarstva, posebno proizvodnji koja se temelji na izvozu, uzrokujući rast inflacije ili tečaja i prebacivanje rada i kapitala iz ne-resursnog u resursni sektor. To je poznato kao "nizozemska bolest". Iako inflacija i aprecijacija tečaja mogu naštetiti velikim količinama gospodarstva u roku od nekoliko godina, njihovi se utjecaji mogu osjećati desetljećima. Štetni utjecaj prirodnih resursa na ostale industrije dobro je dokumentiran u Iranu, Rusiji, Trinidadu i Tobagu i Venezueli. Ti bi se utjecaji mogli svesti na minimum ako zemlja ima apsorpcijsku sposobnost za pretvaranje priljeva prihoda u opipljiva ulaganja, poput cesta i električne energije; vlada koristi prihode od resursa za ulaganje u gospodarstvo koje generiraju rast ne-resursnog sektora; ili vlada dio svog prihoda od resursa ulaže u inozemnu imovinu. U posljednjih 25 godina Čile, Indonezija, Norveška i UAE u velikoj su mjeri uspjeli prevladati nizozemsku bolest.

5. Patrijarhat i izazovi temeljeni na spolu - Čini se da bogatstvo prirodnih resursa nerazmjerno utječe na žene. Nedavna istraživanja⁶ pokazuju da zemlje bogate naftom imaju tendenciju da ima manje žena u radnoj snazi i manju zastupljenost žena u vladi. Jedno od objašnjenja za to je da su industrije u koje je ženama obično lakše ući, poput izvozno orijentirane proizvodnje, manje vjerojatno da će uspjeti u zemljama bogatim resursima zbog nizozemske bolesti.
6. Ograničena državna iskorištavanja koristi - U nekim slučajevima samo mali dio proizvodne vrijednosti resursa ostaje u zemlji. Jedno je objašnjenje da mnogi fiskalni režimi, zbog pravila o tome kako podijeliti profit između kompanija i vlada, ne mogu nadoknaditi državu i zajednice zbog iscrpljivanja njihovih resursa i povezane ekološke štete ili gubitka sredstava za život. Ti se loši sporazumi mogu dogoditi kada zemlje toliko žele poticati izvlačenje resursa da snižavaju stope za poreze i tantijeme bez razumijevanja prave vrijednosti svojih resursa.
7. Socijalni i okolišni problemi - Priroda industrija ekstraktivne industrije često stvara izazove kada pokušavaju uravnotežiti potrebe ljudi i okoliša koji okružuju rudarsko područje. Dijeljenje i kompenzacija resursa poput zemlje, vode i minerala može stvoriti sukob između tvrtki za vađenje i zajednica. Uz to, projekti za vađenje često privlače velik priliv ljudi, bez obzira na to postoji li dodatna zaposlenost ili ne. To može uzrokovati stres ekonomskim, socijalnim i kulturnim odnosima.

2.4. Izbjegavanje prokletstva resursa

Strategije za izbjegavanje prokletstva resursa i ostvarivanje najvećih održivih koristi društvu resursa se u nekim slučajevima preklapaju i inače su općenito kompatibilne s načelima dobrog upravljanja koje je Svjetska banka propagirala posljednja dva desetljeća uz ostale međunarodne organizacije. Svjetska banka identificirala je šest agregatnih pokazatelja dobrog upravljanja za države, koji su povezani s pozitivnim ishodima razvoja:⁷

⁶ Jedno od istraživanja na temu povezanosti patrijarhata i zemalja bogatim naftom je članak dostupan na <https://sites.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Culture,%20Islam%20and%20Oil.pdf>, Norris P., Perhaps petroleum perpetuates patriarchy?, Harvard University

⁷ The Economic Significance of Natural Resources (2011) OECD – Članak dostupan na http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf

- a) Glas i odgovornost, uključujući poštene izbore, aktivno civilno društvo i neovisne medije
- b) Politička stabilnost, uključujući odsutnost nasilnih sukoba, etničkih sukoba, frakcionalizirani politički spektar i intenzivni socijalni sukob
- c) Učinkovitost vlade, uključujući institucionalnu stabilnost i nepolitiziranu državnu službu
- d) Odgovarajuća razina regulatornog opterećenja koje ne guši privatni sektor
- e) Vladavina prava, uključujući zaštitu imovinskih prava i neovisnog pravosuđa
- f) Odsutnost korupcije

Zemlje koje su uspješno izbjegle prokletstvo resursa, uključuju Norvešku i Čile koji imaju veliku ovisnost gospodarstvenu o nafti i bakru. Te su zemlje mogle iskoristiti prednosti nafte i bakra kako bi postigle održivi gospodarski rast i razvoj usvajanjem proaktivne politike posebno osmišljene za suzbijanje tendencije ka ekonomskoj neodrživosti u gospodarstvima ovisnim o resursima. Među aktivnostima koje su poduzeli su:⁸

- a) Ograničavanje fiskalne potrošnje i održavanje proračuna u ravnoteži čime se smanjuje inflacija
- b) Uspostavljanje fondova za resurse za buduće generacije u koje se prihodi od resursa ulažu na međunarodnoj razini
- c) Ulaganje proračunskih viškova u ljudski kapital i infrastrukturu i inovacije
- d) Uspostavljanje politika za diverzifikaciju njihovih gospodarstava uključujući politike koje su pogodovale razvoju malih i srednjih lokalnih poduzeća u nerazvijenim industrijama koje se odnose na resurse
- e) Osiguravanje zdravih institucija, uključujući visoku kvalitetu državnih službi i nisku razinu korupcije, čvrste regulatorne birokracije, sigurna imovinska prava i transparentne provjere i ravnoteže u sustavu donošenja odluka

⁸ The Economic Significance of Natural Resources (2011) OECD – Članak dostupan na http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf

3. UTJECAJ RESURSA NA GOSPODARSTVO VENEZUELE, NIGERIJE I JAPANA

3.1. Venezuela

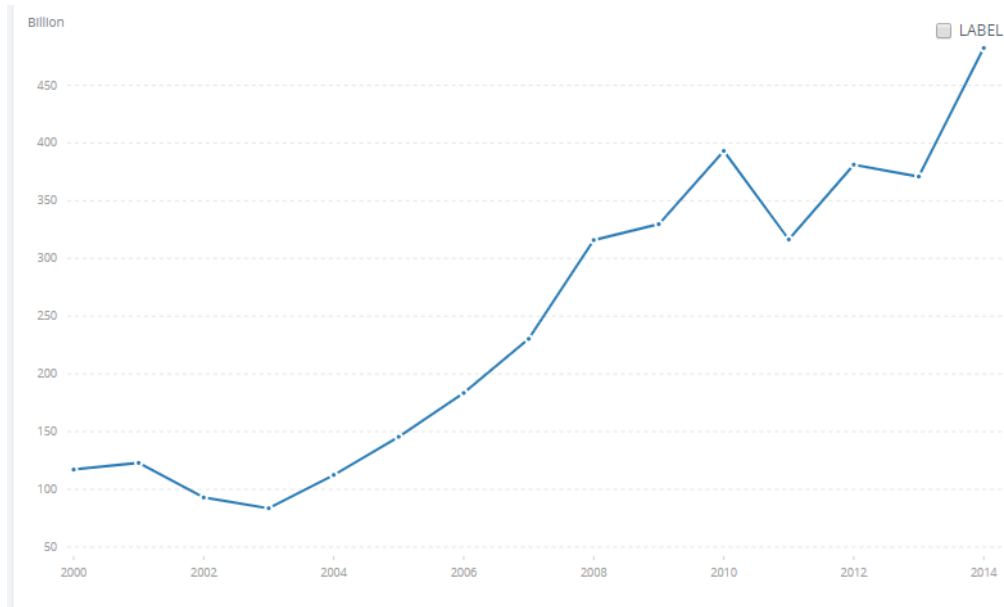
Venezuela, od 1999. godine nazvana Bolivarska Republika Venezuela, smještena je na sjevernoj obali Južne Amerike. Zemlja se sastoji od kopnenog teritorija i brojnih otoka u Karipskom moru. Graniči s Gvajanom na istoku, Brazilom na jugu i Kolumbijom na zapadu. Njezini karipski susjedi uz sjevernu obalu su Trinidad i Tobago, Grenada, Barbados, Curaçao, Bonaire, Aruba, Saint Vincent i Grenadini i Leeward Antili. Pripadajući unutar položaj tropa, Venezuela je bliže Ekvatoru, na sjevernoj hemisferi. Venezuela je nadaleko poznata po naftnoj industriji, ekološkoj raznolikosti svog teritorija i prirodnim značajkama. Dom ogromne raznolikosti divljih životinja na raznim zaštićenim staništima, Venezuela se smatra jednom od 17 zemalja megadiverzuma. Venezuela je također jedna od urbanih zemalja u Latinskoj Americi. Većina stanovništva koncentrirana je na sjeveru, posebno u najvećoj metropoli, Caracasu. Ostali glavni gradovi uključuju Maracay, Maracaibo, Barquisimeto, Valenciju i Ciudad Guayana.⁹

Venezuela ima 31.775.371 stanovnika prema procjeni MMF-a za 2016. te služben jezik je španjolski uz brojne autohtone dijalekte. Prema religiji 92% stanovnika su rimokatolici, dok 8% protestanti ili neke druge religije. Prema državnom ustroju, Venezuela je savezna republika s pet grana vlasti (izvršna, zakonodavna, sudbena, izborna i građanska).¹⁰

⁹ Dostupno na: <https://venezuelanalysis.com/basicfacts> (20.08.2019)

¹⁰ Dostupno na: <https://venezuelanalysis.com/basicfacts> (20.08.2019)

Slika 2. BDP Venezuele u periodu od 2000. do 2014.

Izvor:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2014&locations=VE&start=2000>

(29.08.2019)

Rezultat ekonomske slobode u Venezueli je 25,9, čime je njezino gospodarstvo na 179. mjestu u indeksu 2019. godine. Ukupni rezultat povećan je za 0,7 bodova, s malim poboljšanjem slobode radne snage nadmašivši pad poslovnih sloboda. Venezuela je rangirana kao posljednja među 32 države u regiji Amerike, a njen ukupni rezultat znatno je ispod regionalnih i svjetskih prosjeka. Nekada moderna ekonomija Venezuele srušila se u svojevrsni feudalizam 21. stoljeća. Unovčavanje velikog javnog deficita, zajedno s lošim upravljanjem naftnom industrijom kojom dominiraju države, dovelo je do hiperinflacije i nedostatka deviza, osnovnih dobara i industrijskih inputa. Ekonomski plan pokrenut u kolovozu 2018. uključivao je uklanjanje pet nula valute, masovnu devalvaciju i još jedno veliko povećanje minimalne plaće uslijed upornog intervencijskog ad hoc politika, tešku državnu kontrolu ekonomije i oštro nepoštovanje pravila zakon.¹¹

¹¹ Dostupno na: <https://www.heritage.org/index/country/venezuela> (20.08.2019)

Više od 60% međunarodnih rezervi Venezuele nalazi se u zlatu, osam puta više od prosjeka u regiji. Većina venezuelanskog zlata u inozemstvu nalazi se u Londonu. 25. studenog 2011. u Caracas je stigao prvi vraćeni zlatni paket u vrijednosti od 11 milijardi američkih dolara; Chávez je repatrijaciju zlata nazvao "suverenim" korakom koji će pomoći u zaštiti stranih rezervi zemlje od previranja u SAD-u i Europi. Međutim, vladine politike brzo su trošile ovo vraćeno zlato i 2013. godine vlada je bila prisiljena dodati dolarske rezerve državnih tvrtki u državne banke kako bi uvjerala međunarodno tržište obveznica. Proizvodnja je u 2006. doprinijela 17% BDP-a. Venezuela proizvodi i izvozi proizvode teške industrije poput čelika, aluminijske i cementa, s proizvodnjom koncentriranom oko Ciudad Guayana, blizu brane Guri, jedne od najvećih na svijetu i dobavljača od oko tri- četvrtine Venezuele električne energije. Ostala zapažena proizvodnja uključuje elektroniku i automobile, kao i pića i prehrambene proizvode. Poljoprivreda u Venezueli čini oko 3% BDP-a, 10% radne snage i najmanje četvrtinu kopnene površine Venezuele. Venezuela izvozi rižu, kukuruz, ribu, tropsko voće, kavu, govedinu i svinjetinu.¹²

Najisplativiji prirodni resursi Venezuele su nafta i prirodni plin, čije rudarenje čini oko petine bruto domaćeg proizvoda (BDP), ali manje od jednog posto radne snage. Ugljen je također važan, a postoje uglavnom neiskorištena nalazišta željezne rude, boksita i drugih minerala. Suvremena eksploatacija željezne rude u Venezueli započela je sredinom 20. stoljeća u regiji koja okružuje današnji Ciudad Guayana, a temelji se na ležištima u Cerro Bolívar i El Pao. 1975. godine nacionalizirane su rudarske operacije u vlasništvu SAD-a, a vladinu venezuelansku korporaciju Guayana preuzela je kontrola. Proizvodnja željezne rude znatno je porasla od sredine 1980-ih. Sredinom sedamdesetih godina prošlog vijeka u gvajanskom gorju otkrivena su velika ležišta boksita, veći dio rude visokog stupnja pogodne za topljenje glinice u kompleksu Ciudad Guayana. Ostali važni obojeni minerali uključuju zlato i dijamante u planinskom dijelu Gvajane, ugljen sjeverozapadno od jezera Maracaibo, ležišta soli na poluotoku Araji i rasute naslage vapnenca industrijske klase. Postoje i ekonomski važne količine nikla, fosfata, bakra, cinka, olova, titana i mangana, a istraživanja pokazuju postojanje značajnih ležišta urana i torija, uglavnom od sredine 1980-ih.¹³

¹² Dostupno na: <https://venezuelanalysis.com/basicfacts> (20.08.2019)

¹³ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Venezuela/The-economy> (20.08.2019)

3.1.1. Prokletstvo resursa Venezuele

Prokletstvo resursa zahvatilo je mnoge latinoameričke zemlje s raskalašenim i populističkim izabranim vođama koji su podlegli iskušenjima korupcije i nesmotrenog trošenja novca, praćeno desničarskom diktaturom koja nameće represivne tehnokracije. Nafta i bogatstvo iz drugih dobara poput zlata i bakra, kao i strana pomoć, također su podržali kleptokrate i diktature koji su često koristili svoje bogatstvo za zadržavanje vlasti u drugim regijama.¹⁴

Znanstvenici Terry Karl i Thad Dunning uvjerljivo su tvrdili da su prihodi od izvoza nafte pomogli u održavanju venezuelanske demokracije od 1950-ih do ranih 1980-ih. Vlada bi, objasnili su, mogla kupiti podršku od elite s nižim porezima i od siromašnih socijalnim programima. Novac od nafte, ukratko, može izdržati sve što vlada na vlasti, bilo da je riječ o diktaturi ili demokraciji. Ali kada padaju cijene sirova, gubitak prihoda polarizira politiku kako se bogati i siromašni bore oko smanjenog prihoda. A kada se te zemlje oslanjaju ne samo na jedan izvoz, već i na vrlo ograničena tržišta, to povećava njihovu ranjivost. Prodaja nafte činila je 98 posto zarade od izvoza u Venezueli u 2017. godini, pri čemu je SAD kupio gotovo polovinu izvozne sirove nafte u zemlji.¹⁵

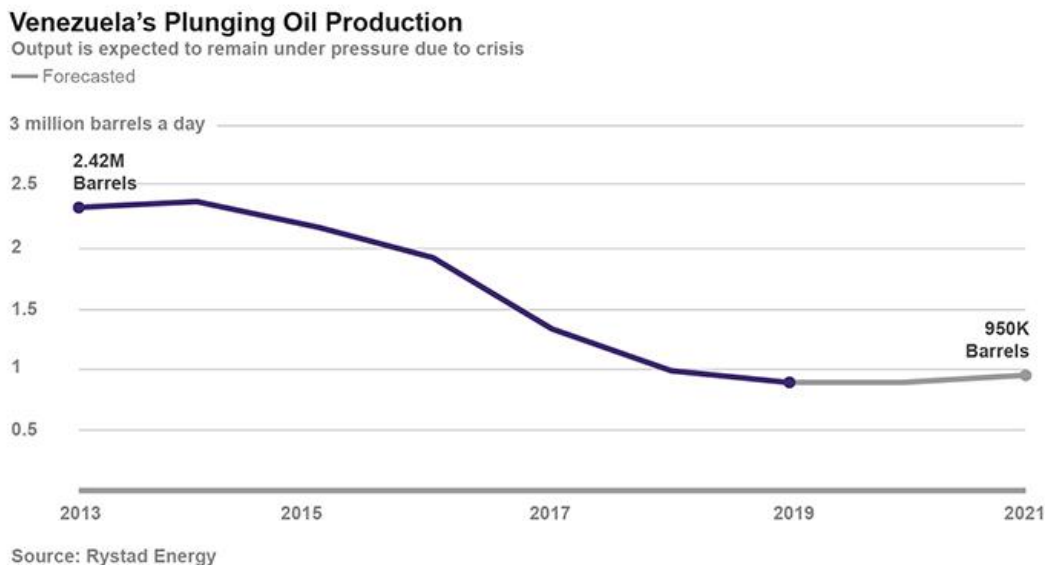
Slučaj prokletstva resursa kod Venezuele je da su bili pretjerano uvjereni u svoj status naftne vele sile, te je socijalistička vlada zemlje postala toliko ovisna o proizvodnji nafte da su u potpunosti ignorirali proizvodnju hrane. Farme i druge slične industrije su oduzete od strane vlade, što u kombinaciji s nedostatkom privatnog vlasništva zbog socijalističkog režima zemlje dovodi do masovnog smanjenja proizvodnje hrane. Poljoprivrednici nisu mogli nabaviti potrebne pesticide, te nisu mogli nabaviti hranu potrebnu za primjerice stoku. Nacionaliziranje poduzeća značilo je da su vlasnici poduzeća bili prisiljeni obustaviti proizvodnju hrane, dok je vlada u potpunosti zanemarila proizvodnju hrane zbog prioritiziranja poslova vezanih uz naftu. Kao i kod svake robe, dionica ili obveznica, zakoni ponude i potražnje uzrokuju promjene cijena nafte. Na primjer, u 2014., kada su cijene nafte bile visoke, Venezuela je BDP po glavi stanovnika bio ekvivalentan 13.750 USD, dok je godinu dana kasnije, zbog pada cijena nafte, pao 7%.¹⁶

¹⁴ Dostupno na: <https://theconversation.com/why-venezuelas-oil-money-could-keep-undermining-its-economy-and-democracy-111013> (21.08.2019)

¹⁵ Dostupno na: <https://theconversation.com/why-venezuelas-oil-money-could-keep-undermining-its-economy-and-democracy-111013> (21.08.2019)

¹⁶ Dostupno na: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (21.08.2019)

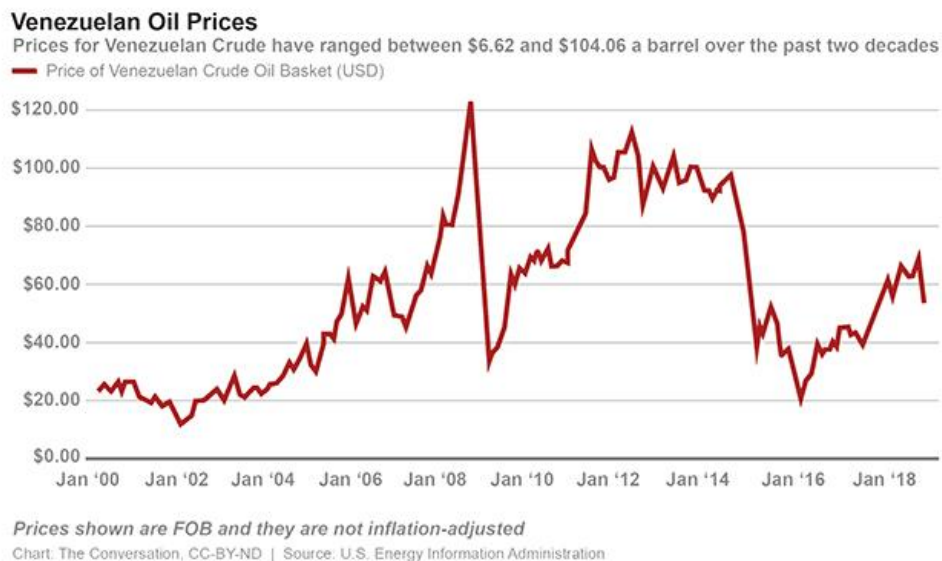
Slika 3. Opadajuća razina proizvodnje nafte u Venezueli

Izvor: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (21.08.2019)

Na prethodnoj slici možemo jasno vidjeti drastični pad proizvodnje nafte Venezuele uzrokovan lošom politikom koju su provodila vladajuća tijela.

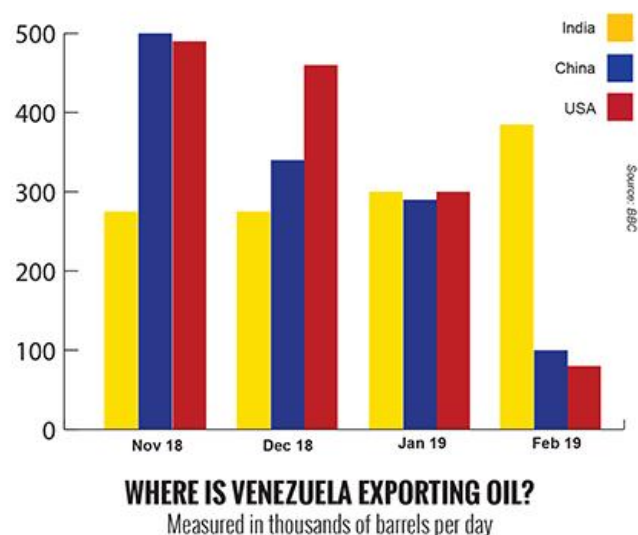
Slika 4. Razine cijena nafte u Venezueli

Izvor: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (21.08.2019)

Prema podacima Rystad Energy-a Venezuela je u 2013. proizvela 2,42 milijuna barela dnevno, dok prema posljednjim podacima proizvodi ispod 1 milijuna barela dnevno. Proizvodnja intenzivno opada, a čak i bez nedavnih američkih sankcija, proizvodnja nafte je osuđena na drastični pad usred nedostatka ulaganja. Iako politika SAD da prihodi od nafte ipak dođu do stanovništva umjesto da vlada i moćnici profitiraju, sankcije mogu biti katastrofalne za ekonomiju zemlje i potencijalno pokrenuti domino efekt na globalnom energetsom tržištu. Važno je spomenuti da je Venezuela nekada bila četvrti najveći uvoznik sirove nafte u SAD dok je SAD primarni "kupac" za Venezuelu. Problemi koji dolaze iz sankcije su što američke rafinerije traže alternativne izvore nafte, te Venezuela s druge strane se bori naći nove kupce. Također važno je napomenuti da je Venezuela nabavljala kemijsku supstancu koja je smjesa ugljikovodika te služi za daljnju obradu nafte. Iz tvrtke Rystad Energy vjeruju da nafta koju Venezuela trenutno izvozi u SAD će se preusmjeriti u druge zemlje i prodavati po nižim cijenama što će primjerice koristiti Kini i Indiji.¹⁷

Slika 5. Zemlje uvoznice nafte iz Venezuele (prema barelima)

Izvor: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (21.08.2019)

Iako se Venezuela još uvijek smatra naftnom vele silom, naročito zbog proizvodnje teške sirove nafte koja nije široko dostupna u svijetu, očekuje se da će se povijesni kolaps proizvodnje nafte

¹⁷ Dostupno na: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (21.08.2019)

samo dodatno pojačati. Zemlja treba nadoknaditi učinke američkih sankcija te pronaći novo financiranje. Takve opcije neće biti jednostavne zbog primjerice zabrinutosti Indije glede kvalitete nafte i kvalitete transporta. Nažalost glavni problem je i dalje stanje u kojem se nalaze stanovnici zemlje, bore se za nabavu osnovnih potrepština te se suočavaju svakodnevno sa gladovanjem i bolestima.¹⁸ Na prethodnoj slici se može jasno vidjeti pad izvoza nafte u SAD usred sankcija, no također porast izvoza u Indiju. Takav rezultat glede izvoza u Indiju je moguć usred pada cijene te viška raspoloživih zaliha kojima raspolaže Venezuela (zbog isključivanja SAD), no zbog zabrinutosti vladajućih tijela Indije glede kvalitete nafte i transportnih komplikacija moguće je očekivati pad tih brojki u skoroj budućnosti.

Venezuela je jedan od "najboljih" primjera prokletstva resursa, odnosno kako obilna količina resursa koja je vođena nestabilnom politikom može donijeti ogromne štete gospodarstvu. Problem je jasan u prioritiziranju naftne proizvodnje, te se zapostavile ostale bitne industrijepoput ponajviše prehrambene te ljudi diljem zemlje su u smrtnoj opasnosti od gladi. Vlada nije bila spremna za promjene cijene nafte, te nisu imali nikakve druge oblike investicije, a i manjak ulaganja u čitav naftni sektor je doveo do smanjenja proizvodnje kao i američke sankcije. Bogatstvo resursima, točnije jednim od najtraženijih resursa diljem svijeta, je dovelo ovu zemlju gotovo na rub propasti, uz brojne krize te neimaštinu među stanovništvom, biti će potrebna brojna ulaganja i državna restrukturiranja kako bi se situacija mogla ispraviti.

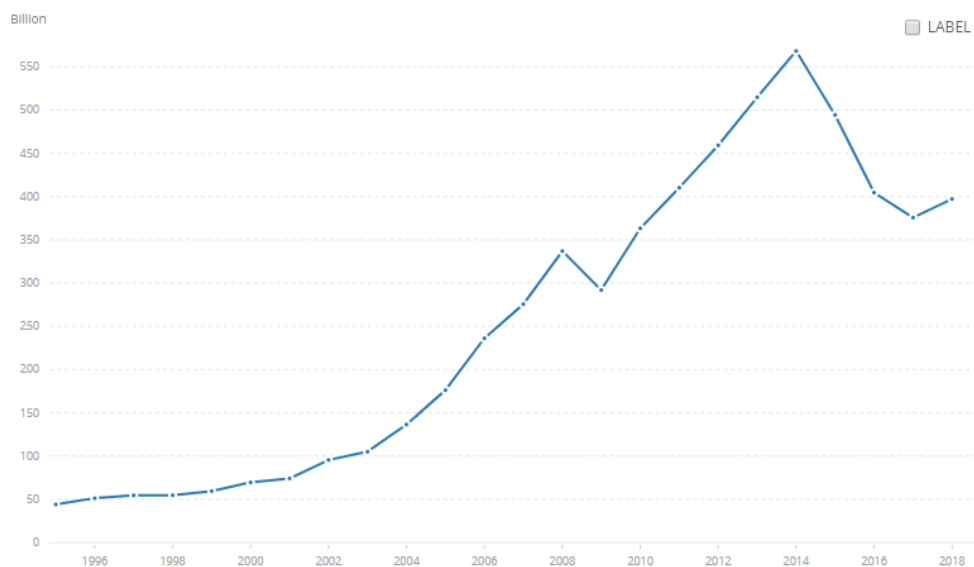
3.2. Nigerija

Nigerija, zemlja smještena na zapadnoj obali Afrike. Nigerija ima raznoliku geografiju, s klimom u rasponu od sušnog do vlažnog ekvatorijalnog. Međutim, najrazličitije obilježje Nigerije jesu njeni ljudi. U zemlji se govori stotinama jezika, uključujući joruba, Igbo, Fula, Hausa, Edo, Ibibio, Tiv i engleski. Država obiluje prirodnim resursima, osobito velikim nalazištima nafte i prirodnog plina. Nacionalna prijestolnica je Abuja, na saveznom glavnom teritoriju grada, koji je stvoren dekretom 1976. Lagos, bivši glavni grad, zadržava svoj položaj vodećeg trgovinskog i industrijskog grada u zemlji. Moderna Nigerija datira iz 1914. godine kada su se ujedinili Britanski protektorati sjeverne i južne Nigerije. Zemlja je postala neovisna 1. listopada 1960., a

¹⁸ Dostupno na: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/> (23.08.2019)

1963. usvojila je republički ustav. Nigerija na sjeveru graniči s Nigreom, na istoku s Čadom i Kamerunom, na jugu s Gvinejskim zaljevom Atlantskog oceana, a na zapadu s Beninom. Nigerija nije samo veliko područje - veće od američke države Teksas - već je i najmnogoljudnija zemlja u Africi.¹⁹

Slika 6. BDP Nigerije u periodu od 1995. do 2018.

Izvor:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=NG&start=1995&view=chart> (23.08.2019)

Nigerijsko gospodarstvo jedno je od najvećih u Africi. Od kraja šezdesetih godina 20. stoljeća temelji se na naftnoj industriji. Niz svjetskih poskupljenja nafte od 1973. proizveo je brzi ekonomski rast prometa, građevinarstva, proizvodnje i vladinih usluga. Budući da je to dovelo do velikog priliva ruralnih ljudi u veća gradska središta, poljoprivredna proizvodnja stagnirala je do te mjere da novčani usjevi poput palminog ulja, kikirikija (orašasti plodovi) i pamuka više nisu bili značajna izvozna roba. Pored toga, Nigerija je od oko 1975. bila prisiljena uvoziti osnovnu robu poput riže i kasave za domaću potrošnju. Ovaj je sustav dobro funkcionirao sve dok su prihodi od nafte ostali konstantni, ali od kraja sedamdesetih poljoprivredni sektor je u neprekidnoj krizi zbog fluktuirajućeg svjetskog tržišta nafte i brzog rasta stanovništva u zemlji.

¹⁹ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Nigeria> (23.08.2019)

Iako se veći dio stanovništva i dalje bavio poljoprivredom, proizvedeno je premalo hrane, što je zahtijevalo sve skuplji uvoz. Različite vlade (od kojih su većina vojno vođene) su se bavile ovim problemom zabranom uvoza poljoprivrede i, usprkos kratkim fokusiranjem, na razne poljoprivredne i indigenizacijske planove. Krajem 1990-ih vlada je počela privatizirati mnoga državna poduzeća - posebno iz sektora komunikacije, struje i transporta - kako bi poboljšala kvalitetu usluge i smanjila ovisnost o vladi. Većina poduzeća uspješno je privatizirana do početka 21. stoljeća, ali nekoliko ih je ostalo u rukama vlade.²⁰

Na prijelazu u 21. stoljeće Nigerija se nastavila suočavati s nestalnim protokom prihoda, što je vlada pokušala suzbiti posuđivanjem od međunarodnih izvora, uvodeći različite mjere štednje ili istovremeno radeći oboje. Kao rezultat, potreban je sve veći udio državnog proračuna za otplatu duga, što je, uz korupciju koja dominira vladinim operacijama, značilo da se vrlo malo prihoda Nigerije troši na ljude i njihove potrebe. Zemlja je imala koristi od plana za otplatu duga iz 2005. godine po kojem će se većina njezinog duga grupi vjerovnika poznata kao Pariški klub oprostiti nakon što je otplaćen određeni iznos. Nigerija je uspješno ispunila ovaj uvjet 2006. godine, postajući prva afrička država koja je svoj dug podmirila s ovom skupinom. Nigerija je 2016. ušla u recesiju, dijelom i zbog pada cijena globalne nafte, ali je ostvarila napredak u oporavku u narednih nekoliko godina.²¹

3.2.1. Prokletstvo resursa Nigerije

Nigerija ima mnoštvo obnovljivih i neobnovljivih izvora, od kojih neki još nisu učinkovito iskorišteni. Solarna energija, vjerojatno najveća od nedovoljno iskorištenih obnovljivih izvora, vjerojatno će neko vrijeme ostati neiskorištena. Vađenje resursa najvažniji je sektor gospodarstva. Najisplativiji minerali su sirova nafta, prirodni plin, ugljen, kositar i kolumbit. Nafta je prvi put otkrivena 1956. te je najvažniji izvor državnih prihoda i deviza. Većina proizvodnje nafte dolazi s kopna u delti Nigera, iako se sve veći udio sirove nafte proizvodi na obalnim lokacijama. U Port Harcourt, Warri i Kaduna postoje rafinerije nafte. Nigerija je članica OPEC-a od 1971. godine. Nigerija posjeduje značajne rezerve ugljena, ali ta se ležišta razvijaju postupno. Ugljen se koristi od strane željeznica, tradicionalne metalne industrije i elektrane za

²⁰ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Nigeria/Economy> (23.08.2019)

²¹ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Nigeria/Economy> (23.08.2019)

proizvodnju električne energije. Iskopavanje ugljena, prvotno koncentrirano oko grada Enugu i okolice, započelo je 1915. Otpalo je nakon kasnih pedesetih godina otkrićem nafte, ali kasnije se povećalo. Značajne rezerve ugljena različite kvalitete nalaze se u južno-središnjim državama u pojasu koji se proteže od Benina do Kameruna.²²

Slika 7. Promjene cijene barela nafte

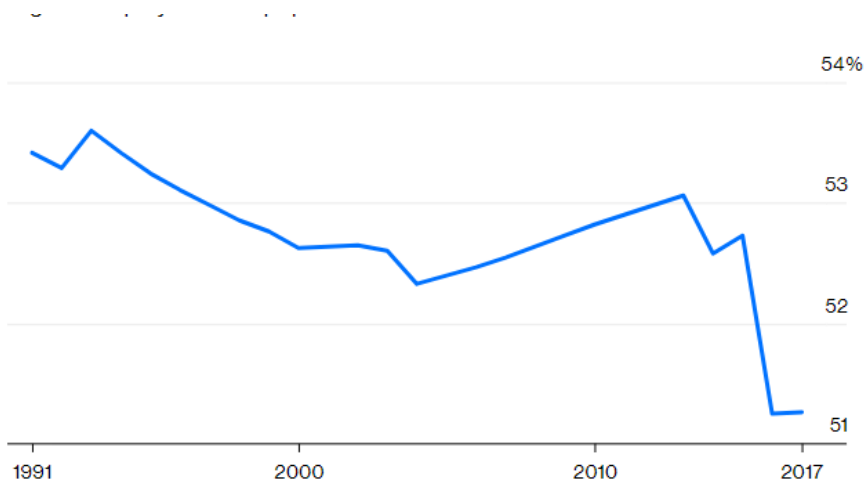
Izvor: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-10-16/how-nigeria-can-escape-the-natural-resource-curse> (23.08.2019)

Nigerija je osjetila znatne posljedice usred pada cijene nafte. Nafta čini više od polovice vladinog prihoda i veliku većinu deviznih prihoda zemlje. Stoga kada su cijene nafte pale, osjetile su se posljedice i kod drugih nigerijskih industrija, što konačno dovodi da pati čitava ekonomija. Recesija do koje dolazi dovodi i do pada stope zaposlenosti. Rastući broj siromašnih Nigerijaca bez posla postaje veliki problem za gospodarstvo čitave zemlje. Politička stabilnost mogla bi biti ugrožena, pogotovo jer je zemlja i dalje u periodu unutarnjih sukoba. Nestabilnost i nasilje ustvari predstavljaju obilježja prokletstva resursa – kada vladini prihodi ovise znatno o nafti, politička kontrola predstavlja primamljivu nagradu za vođe državnog udara i revolucionare. Nakon pada cijena nafte ponovno dolazi do ponovnog rasta te bi to moglo smanjiti pritisak na gospodarstvo. Nigerija snažno subvencionira gorivo za potrošače kao način

²² Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Nigeria/Resources-and-power> (23.08.2019)

održavanja socijalne stabilnosti – zajednička politika u zemljama koje su pogođene prokletstvomresursa. No kako cijene ponovno rastu, te subvencije koštaju više.²³

Slika 8. Stopa zaposlenosti Nigerije

Izvor: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-10-16/how-nigeria-can-escape-the-natural-resource-curse> (29.08.2019)

Prema članku IMF²⁴, realni BDP je narastao za 7.5% u prvoj polovici 2010. Ovaj rast nije uvjetovan samo sektorom nafte već i drugim nepovezanim sektorima koji su bili zabilježili u tom periodu rast od 8.3%. U kontrastu s Nigerijom, druge zemlje koje izvoze naftu ostvaruju financijski profit, dok Nigerija funkcionira u deficitu. Unatoč deficitu, vlada konstantno povećava potrošnju koja je 2010. porasla za 37%, većina tog novca je ustvari profit ostvaren naftom.²⁵

²³ Dostupno na: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-10-16/how-nigeria-can-escape-the-natural-resource-curse> (24.08.2019)

²⁴ Članak IMF-a je dostupan na <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2016/12/31/Nigeria-Staff-Report-for-the-2011-Article-IV-Consultation-26098>

²⁵ Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/250612848_The_Resource_Curse_in_Nigeria_A_Story_of_Oil_and_Corruption (24.08.2019)

Slika 9. Proizvodnja nafte, prihodi ostvareni od nafte, udio u BDP-u i izvoz nafte Nigerije

Year	Production (bm)	Oil Revenue	Oil/Total Revenue (%)	Oil/GDP (%)	Oil Export (Nm)	Oil Export/ Total Export (%)
1961	16.80	nil	Nil	0.9	23.1	6.65
1965	150.3	nil	Nil	3.43	136.2	25.37
1970	395.7	166.4	26.3	9.27	509.6	57.54
1975	660.1	4271.5	77.5	19.37	4563.1	92.64
1980	760.1	12353.2	81.1	28.48	13632.1	96.09
1985	507.5	10923.7	72.6	16.75	11223.7	95.76
1990	660.6	71887.1	73.3	37.46	106623.5	97.03
1995	712.3	324547.6	70.6	39.65	927565.3	97.57
2000	797.9	1591675.8	83.5	47.72	1920900.4	98.72
2005	919.3	4762400	85.8	38.87	7140578.9	98.53
2009	759.2	3191938	78.7	37.44	8543261.2	96.73

Source: (a) Central Bank of Nigeria, Statistical bulletin, various years

Izvor: Akinlo A.; How Important is Oil in Nigeria's Economic Growth; (2012) Department of Economics - Članak dostupan na

https://www.researchgate.net/publication/266222981_How_Important_is_Oil_in_Nigeria's_Economic_Growth

Na prethodnoj slici možemo dobiti jasniji prikaz uloge nafte za gospodarstvo Nigerije. Nafta je kroz tijek vremena osiguravala znatan dio BDP-a zemlje, te su iznosi prihoda konstantno rasli sve do perioda 2000. godine. Kao jedan od razloga pada prihoda se može smatrati terostički napad 11. Rujna na SAD nakon kojeg dolazi do promjene cijene nafte te raznih komplikacija na tržištu nafte. Nafta također čini gotovo svu većinu izvoza Nigerije. Iako bogata resursima Nigerija je prioritizirala proizvodnju i prodaju nafte kao glavni element industrijskog sektora, ponajviše zbog utjecaja korupcije, točnije moći koju ostvaruju novcem od nafte. Poput slučaja Venezuele, dolazi do pada glede drugih industrija, i poslovanja čitave države u deficitu, da bi u 2017. se dogodio i znatan pad stope nezaposlenosti.

3.3. Japan

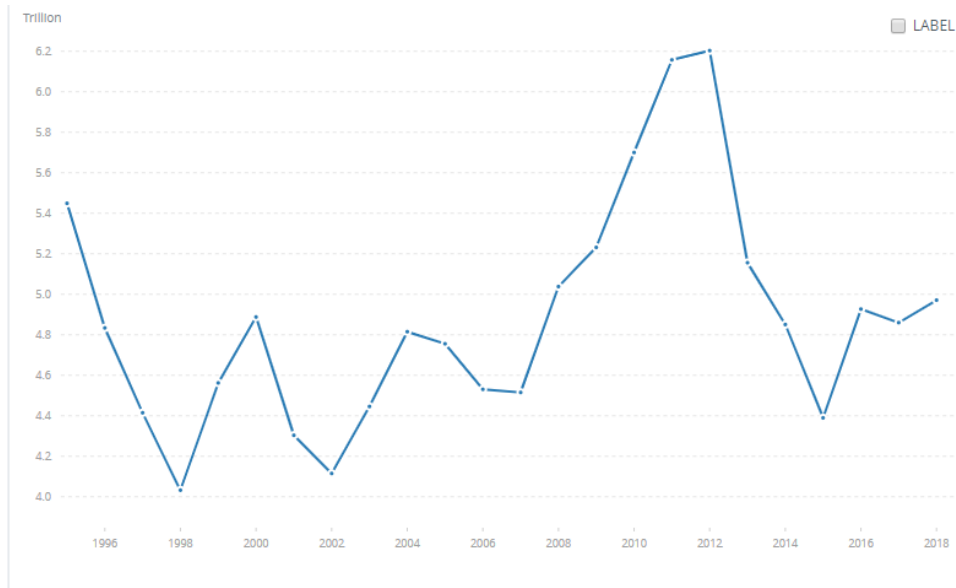
Japan, otočna zemlja koja leži uz istočnu obalu Azije. Sastoji se od velikog niza otoka u smjeru sjeveroistok-jugozapad koji se proteže na oko 1500 milja (2.400 km) kroz zapadni sjeverni Tihi ocean. Gotovo cjelokupno kopneno područje zauzimaju četiri glavna otoka u zemlji; od sjevera prema jugu to su Hokaido (Hokkaidō), Honshu (Honshū), Shikoku i Kyushu (Kyūshū). Honshu je najveći od ove četiri, a slijede ga po veličini Hokkaido, Kyushu i Shikoku. Pored toga, postoje brojni manji otoci, od kojih su glavne skupine Otočje Ryukyu (Nansei) (uključujući otok Okinawa) južno i zapadno od Kyushua i otoke Izu, Bonin (Ogasawara) i vulkan (Kazan) južno i istočno od središnjeg Honshua. Nacionalna prijestolnica Tokio (Tōkyō) u središnjem Honshu na istoku jedan je od najnaseljenijih gradova na svijetu. Složenost i kontrast ključne su životne situacije u Japanu - zemlji koja ima zamršenu i drevnu kulturnu tradiciju, ali koja je od 1950. godine postala jedno od ekonomski i tehnološki najnaprednijih svjetskih društava. Velik naglasak stavlja se na obrazovanje, a Japan je jedna od najpismenijih zemalja na svijetu. Napetost između starog i novog očita je u svim fazama japanskog života. Karakteristična osjetljivost na prirodne ljepote i briga za formu i ravnotežu vidljivi su u gradovima poput Kyoto i Nara, kao i u japanskim sveprisutnim vrtovima. Poljoprivredne regije karakteriziraju niska gustoća naseljenosti i dobro uređeni polja riže i voćnjaci, dok je industrijski i urbanizirani pojas uz pacifičku obalu Honshu poznat po visoko koncentriranom stanovništvu, teškoj industrijalizaciji i zagađivanju okoliša.²⁶

Japan ima oko 126,000,000 stanovnika te su 11.ta zemlja svijeta po broju stanovnika. Gustoća naseljenosti iznosi 348 stanovnika prema km².²⁷

²⁶ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Japan> (29.08.2019)

²⁷ Dostupno na: <https://www.worldometers.info/world-population/japan-population/> (29.08.2019)

Slika 10. Razina BDP-a u Japanu od 1996. do 2018.

Izvor:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=JP&start=1995&view=chart> (29.08.2019)

Japan je izvanredan po izrazito brzjoj stopi gospodarskog rasta u 20. stoljeću, posebno u prvih nekoliko desetljeća nakon Drugog svjetskog rata. Taj se rast temeljio na neviđenom širenju industrijske proizvodnje i razvoju ogromnog domaćeg tržišta, kao i na agresivnoj izvoznoj trgovinskoj politici. U pogledu bruto nacionalnog proizvoda (BNP-a ili bruto nacionalnog dohotka), uobičajenog pokazatelja bogatstva neke zemlje, Japan je druga najveća svjetska ekonomska sila dok su na prvom mjestu Sjedinjene Države. Japan je razvio visoko raznoliku proizvodnu i uslužnu ekonomiju i jedan je od najvećih svjetskih proizvođača motornih vozila, čelika i visokotehnološke proizvedene robe (osobito potrošačke elektronike). Uslužni sektor dominirao je gospodarstvom u smislu svog ukupnog udjela u bruto domaćem proizvodu (BDP-u) i zaposlenosti. Naglasak na trgovini proizlazi iz nedostatka japanskih prirodnih resursa potrebnih za potporu njezinoj industrijskoj ekonomiji, posebno fosilnih goriva i većine minerala. Pored toga, ograničena količina obradivog zemljišta u zemlji prisiljava Japan na uvoz većeg dijela njegovih potreba za hranom. No općenito, jako domaće tržište Japana smanjilo je ovisnost

zemlje o trgovini u smislu proporcije da trgovina doprinosi BDP-u u usporedbi s tržištem mnogih drugih zemalja.²⁸

3.3.1. Resursi Japana

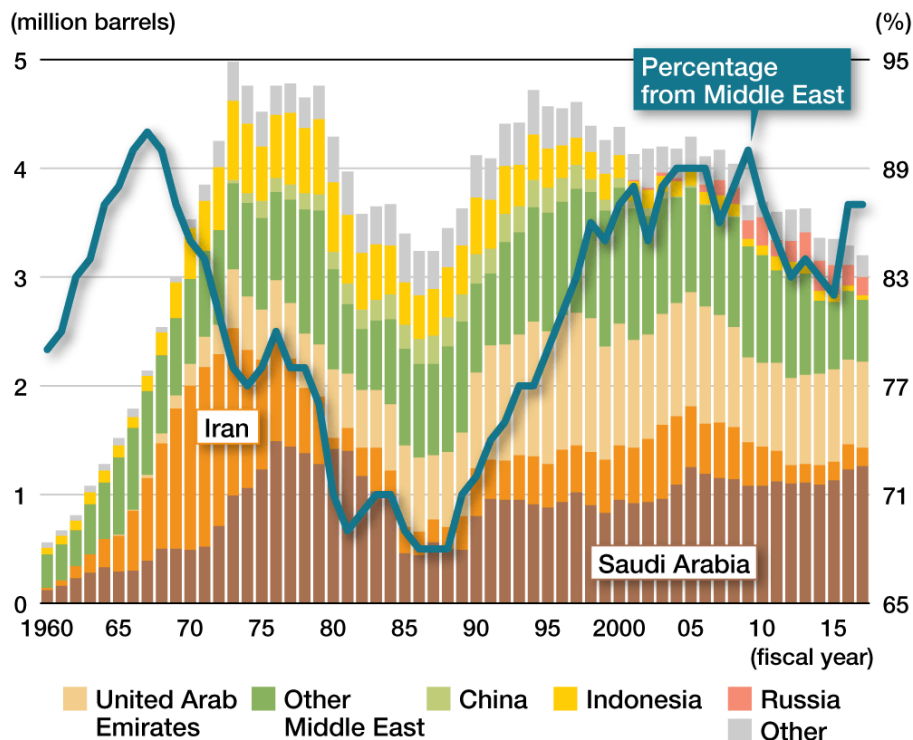
Uz nekoliko iznimaka, japanske rezerve minerala su znatno oskudne, dok je kvaliteta onih iskopanih često loša. Ugljen, željezna ruda, cink, olovo, bakar, sumpor, zlato i srebro su među najzastupljenijim mineralima s manjim količinama volframa, kromita i mangana. Japan također ima velika ležišta vapnenca. U Japanu postoji gotovo potpuni nedostatak nikla, kobalta, boksita, nitrata, kamene soli, kalijevog metala, fosfata, sirove nafte i prirodnog plina. Rezerve ugljena su koncentrirane u Hokkaidu i Kyushuu dok su depoziti nafte u veoma malim količinama te domaća proizvodnja nafte ostvaruje zanemariv udio u potrošnji nafte u Japanu. Rezerve prirodnog plina su pronađene u istočnoj prefekturi Chiba i na obali istočno od Tōhokua. Japanska željezna ruda je loše kvalitete, a dobiva se uglavnom iz sjevernog i zapadnog Honshua. Rezerve bakra, nekada najvažnije metalne rude Japana, gotovo su iscrpljene; olovo i cink se često nalaze zajedno s bakrom.²⁹

²⁸ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Japan/Demographic-trends> (29.08.2019)

²⁹ Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Japan/Resources-and-power> (29.08.2019)

Slika 11. Uvoz nafte Japana i ovisnost o nafti s Srednjeg istoka

Japan's Crude Oil Imports and Dependence on Middle Eastern Oil

Compiled by *Nippon.com* based on the Yearbook of Mineral Resources and Petroleum Products Statistics.

nippon.com

Izvor: <https://www.nippon.com/en/japan-data/h00482/japan-still-reliant-on-middle-eastern-oil.html> (30.08.2019)

Na prethodnoj slici možemo vidjeti ovisnost Japana o uvozu nafte, naročito sa područja Srednjeg istoka gdje se u 2015. godina stopa uvoza nafte s Srednjeg istoka popela na veoma visokih 87%.

Japan ima dva ogromna potencijalna područja bogata prirodnim resursima, koja su do sada ostala neiskorištena. Jedan su oceani koji okružuju njegov arhipelag, a drugi, šume koje prekrivaju velike dijelove kopna. Japanske teritorijalne vode i ekskluzivne gospodarske zone, koje uključuju kontinentalne police s ekskluzivnim pravima na eksploataciju, pokrivaju 4,47 milijuna četvornih kilometara - šesta po veličini na svijetu iza zemalja poput Sjedinjenih Država, Francuske, Australije i Rusije, ali koja premašuju Kinu, Brazil i Indiju. Iako je njegova kopnena površina mala, 68,2 posto prekrivene su šumama - četvrti najveći postotak na svijetu nakon Butana, Finske i Laosa, a daleko ispred SAD-a (33,1 posto), Britanije (31,9 posto), Francuske

(28,6 posto) i Kine (22 posto). Sve ovo ukazuje da Japan ima ogromne potencijale da postane zemlja s bogatim prirodnim resursima. Ali njihovo sprovođenje iziskuje drastične promjene u načinu razmišljanja i zakonodavaca i birokrata.³⁰

Ako ležišta minerala pod morskim dnom mogu opskrbiti Japan jakim prirodnim resursima, njegove šume imaju veliki potencijal ponuditi brojne mogućnosti zapošljavanja i izvoza. Potražnja Kine i Južne Koreje za visokokvalitetnim drvima brzo raste. Kinesku potražnju ne mogu u potpunosti ispuniti njeni domaći šumski resursi, koji su koncentrirani u unutrašnjim provincijama Yunnan i Sichuan te u provinciji Heilongjiang na sjeveru i suočavaju se s problemima visokih troškova prijevoza. Japanske šume imaju široku paletu stabala visoke kvalitete. Japan bi mogao biti zemlja koja izvozi drvo poput Kanade, Rusije i Indonezije. No, starenje šumarskih radnika i stajće domaće cijene spriječili su japansku šumarsku industriju da raste do svojih potencijala. Kada bi Japan prihvatio strane radnike za sječu, poboljšao šumske ceste i razvio teške strojeve pogodne za sječu i prijevoz u japanskim šumama, potencijal za izvoz drva u Kinu i Južnu Koreju bio bi velik po konkurentnim cijenama. Sporedni proizvod japanske šumarije bit će izvoz slatke vode, koja obiluje u japanskim šumskim područjima. Doista, sve veći broj upita dolazi u Japan iz zemalja proizvođača Bliskog Istoka koje proizvode naftu o mogućnosti punjenja tankera za naftu prilikom njihovog povratka kvalitetnom vodom s otoka Yakushima u blizini južnog vrha Kyushu-a, poznatog po bogatstvu kišnice i stabla cedrovine.³¹

Ali samo tehnološki razvoj i ulaganja nisu dovoljni za potpunu upotrebu podmorja i šumskih resursa. Najviše je potrebno razbiti percepciju da je Japan zemlja siromašna resursima. Ova zablude spriječila je ulaganja u iskorištavanje ovih resursa i blokirala napore za povećanje konkurentnosti troškova. Iako je vlada započela raditi na istraživanju podmorskih resursa, ciljni datum komercijalizacije podmorskih hidrata metana je postavljen već 2018. To je zato što vladini planeri pokušavaju steći prava na izgradnju naftnih bušotina u inozemstvu i osigurati stabilnu opskrbu ukapljenog prirodnog plina, s jedne strane, dok iskorištava resurse podmorja, s druge.³²

³⁰ Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2012/06/25/commentary/japan-commentary/liberating-japans-resources/#.XWllcSgzZhG> (30.08.2019)

³¹ Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2012/06/25/commentary/japan-commentary/liberating-japans-resources/#.XWllcSgzZhG> (30.08.2019)

³² Dostupno na: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2012/06/25/commentary/japan-commentary/liberating-japans-resources/#.XWllcSgzZhG> (30.08.2019)

Za razliku od prethodno dva spomenuta primjera, Venezuele i Nigerije, Japan se nije susretao s problemom prokletstva resursa. Štoviše, Japan je zemlja za koju se smatralo da nema resurse. Resursi nemaju veću ulogu u gospodarstvu Japana, rudarstvo primjerice čini samo 0,1% ukupnog BDP-a zemlje. No, važno je za istaknuti neiskorištene potencijale Japana šume i podmorje. Japan se smatra tehnološkom velesilom svijeta, no prilikom ulaganja napora u izgradnju i razvoj sektora vezanog uz resurse, Japan može ostvariti znatne pozitivne učinke na čitavo gospodarstvo. Iako su započeta određena istraživanja podmorja od strane vlade, potrebno je napraviti jednu vrstu "preokreta" kako bi se više napora usredotočilo prema primjerice šumarstvu. Svijet se nalazi u situaciji gdje prirodni resursi polako nestaju, manje je pitke vode, prirodne katastrofe su učestale, te su i šume na "meti napada". Primjer toga je i požar koji je nedavno potresao područje Amazone. Japan kao jedna od vodećih zemalja svijeta po prekrivenosti šumom, koja ujedno obiluje kvalitetnim drvom može izgraditi profitabilan sektor djelatnosti. Politička situacija Japana se ne može usporediti s onom Venezuele i Nigerije. Također znatan utjecaj na gospodarenje resursa ostvaruje i razina korupcije u navedenim zemljama, primjerice Japan je prema indeksu korupcije na 18.om mjestu dok su Nigerija na 144.om mjestu i Venezuela na 168.om mjestu. Politički uređeniji sustav daje određene nade i garanciju za uspostavu kvalitetnijeg gospodarenja resursima.

4. ZAKLJUČAK

Cilj završnog rada je prikazati učinke resursa na gospodarstvo, te objasniti njihov utjecaj na zemlje bogate resursima i na zemlje oskudnim resursima. U radu su se koristili primjeri Venezuele, Nigerije i Japana. Venezuela i Nigerija su jedni od najpoznatijih primjera prokletstva resursa u povijesti svijeta. Loše političko vladanje i zloupotreba moći glede izvoza nafte su doveli zemlje na rub gospodarskog kolapsa. Najznačajnija zajednička poveznica kod oba slučaja je ustvari zloupotreba političke moći. Nafta, tj. novac od nafte se koristio kako bi se osiguravala vlast te dodatno širila moć i utjecaj. Novac se masovno trošio, no nije bio usmjeren na razvoj drugih industrijskih grana ili uopće na razvoj državnih elemenata. Venezuela je zadesila kriza gdje ljudi nemaju dostupnu pitku vodu ili ne mogu si priskrbiti hranu svakodnevno. Razlog tome je što u tolikoj usmjerenosti prema nafti, može se nazvati i poslovnom bahatosti ili pohlepom, država tj. vladajući moćnici su ignorirali druge ključne sektore. Stoga je primjerice kod Venezuele prehrambena industrija u potpunosti ignorirana te stanovništvo strahovito pati i nastoje izaći iz zemlje u potrazi za boljim životom. Novac od nafte umjesto da jača državnu strukturu jača jedan vid diktature gdje moćnici dobivaju dodatnu snagu, a obično stanovništvo dodatno pati. Za razliku od Nigerije i Venezuele, Japan nikad nije bio smatran zemljom resursa. Japan je tehnološka velesila, no nemaju adekvatno izgrađen sektor resursa. Japan možda nema izvore nafte kao prethodna dva primjera, no ima potencijala razviti resursni sektor koristeći šumarstvo i podmorje koje ga okružuju. Na primjeru šumarstva, korištenjem tehnoloških sposobnosti koje posjeduju mogu izgraditi veoma kvalitetnu tržišnu mrežu opskrbe kvalitetnim drvom diljem svijeta, jer potražnja doista postoji. Jedan element koji će uvjetovati resursnom politikom Japana je i znatno manja konkurencija za razliku od protekla dva primjera. Japan se prema indeksu korupcije nalazi na 18.-tom mjestu dok su Venezuela i Nigerija pri samome dnu ljestvice. Izgradnja jednog resursnog sustava Japana bi uvelike doprinijela razvoju ekonomije koja je među vodećima u svijetu.

SAŽETAK

Tema završnog rada je istraživanje prokletstva resursa, te uloge i značaja resursa za razvoj gospodarstva. Resursi predstavljaju sve ono što ima određenu korist, te nešto čemu dodjeljujemo vrijednost koju najčešće se izražava u novcu. Prirodne resurse dijelimo na obnovljive, neobnovljive, biotičke, nebiotičke i zalihe. Ljudski kapital također predstavlja resurse jedne organizacije ili države. Pravilno korištenje resursa može osigurati znatnu gospodarstvenu korist za pojedinu zemlju, no višak prirodnih resursa ne garantira uspjeh, štoviše može dovesti do određenog kolapsa ekonomije pojedine zemlje, te fenomen gdje obilje resursa ustvari koči gospodarski rast nazivamo prokletstvom resursa. Prokletstvo resursa se može izbjeći putem političke stabilnosti u zemlji, učinkovite vlade, odsutnosti korupcije itd. U završnom radu kako bi se stvorila jasnija slika o fenomenu prokletstva resursa i utjecaja resursa na gospodarstvo su korišteni primjeri Venezuele, Nigerije i Japana. Venezuela i Nigerija su primjeri zemalja gdje je ustvari prisutan fenomen prokletstva resursa, usred njihove nekvalitetne politike provedene za resurs nafte. Japan predstavlja jednu tehnološku zemlju koja primjerice za razliku od Venezuele i Nigerije nema svoju naftu te ogromne količine uvozi naročito s Srednjeg istoka. Japan stoga obiluje brojnim šumama te bogatim podmorjem. Analizama je dokazano da je drvo u japanskim šumama visoke kvalitete te ono može predstavljati jedan resursni sektor koji se u budućnosti može izgraditi kako bi ostvario pozitivne efekte na čitavo gospodarstvo Japana.

Ključne riječi : resursi, prokletstvo resursa, gospodarstvo, nafta

SUMMARY

The theme of the final paper is to explore the curse of resources, and the role and importance of resources for economic development. Resources are all that have a particular benefit, and something that we assign the value most often expressed in money. We divide natural resources into renewable, non-renewable, biotic, non-biotic and supplies. Human capital also represents the resources of an organization or state. Proper use of resources can provide significant economic benefits for a country, but excess natural resources do not guarantee success, it can also lead to a certain collapse of a country's economy, and the phenomenon where abundance of resources actually hinders economic growth is called the resource curse. Resource curse can be avoided through political stability in the country, effective government, absence of corruption, etc. In the final paper, examples of Venezuela, Nigeria and Japan were used to create a clearer picture of the phenomenon of resource curse and the impact of resources on the economy. Venezuela and Nigeria are examples of countries where the phenomenon of resource curse is actually present, in the midst of their poor quality oil policy. Japan is one technological country that, for example, unlike Venezuela and Nigeria, does not have its own oil and imports huge quantities, especially from the Middle East. Japan is abundant in numerous forests and rich aquatic life and under sea minerals. Analyzes have shown that timber is high quality in Japanese forests and can represent a resource sector that can be built in the future to have positive effects on the entire Japanese economy.

Keywords: resources, resource curse, economy, oil

POPIS KORIŠTENE LITERATURE

1. Akinlo A.; How Important is Oil in Nigeria's Economic Growth; (2012) Department of Economics - Članak dostupan na https://www.researchgate.net/publication/266222981_How_Important_is_Oil_in_Nigeria's_Economic_Growth
2. The Economic Significance of Natural Resources (2011) OECD – Članak dostupan na http://www.oecd.org/env/outreach/2011_AB_Economic%20significance%20of%20NR%20in%20EECCA_ENG.pdf
3. The Resource Curse (2015) Natural Resource Governance Institute – Članak dostupan na https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_primer_resource-curse.pdf
4. What Are Natural Resources? – Dostupno na: <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-natural-resources.html>
5. Resource Curse, Investopedia – Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/r/resource-curse.asp>
6. Basic Facts on Venezuela, Venezuelanalysis – Dostupno na: <https://venezuelanalysis.com/basicfacts>
7. World Bank – Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2014&locations=VE&start=2000>
8. Venezuela, Heritage – Dostupno na: <https://www.heritage.org/index/country/venezuela>
9. Venezuela The economy, Britannica – Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Venezuela/The-economy>
10. Why Venezuela's oil money could keep undermining its economy and democracy – Dostupno na: <https://theconversation.com/why-venezuelas-oil-money-could-keep-undermining-its-economy-and-democracy-111013>
11. Venezuela's Oil Curse, Finance monthly – Dostupno na: <https://www.finance-monthly.com/2019/02/venezuelas-oil-curse/>
12. World Bank – Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=NG&start=1995&view=chart>

13. Nigeria, Britannica – Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Nigeria>
14. Smith N., (2018) How Nigeria can escape the natural resource curse – Članak dostupan na: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-10-16/how-nigeria-can-escape-the-natural-resource-curse>
15. Peterson, J. (2012) The Resource curse in Nigeria A story of Oil and Corruption - Članak dostupan na:
https://www.researchgate.net/publication/250612848_The_Resource_Curse_in_Nigeria_A_Story_of_Oil_and_Corruption
16. Japan, Britannica – Dostupno na: <https://www.britannica.com/place/Japan>
17. Japan population, Worldometers – Dostupno na: <https://www.worldometers.info/world-population/japan-population/>
18. World Bank – Dostupno na:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=JP&start=1995&view=chart>
19. Japan still reliant on middle eastern oil – Dostupno na:
<https://www.nippon.com/en/japan-data/h00482/japan-still-reliant-on-middle-eastern-oil.html>
20. Liberating Japan's resources – The Japan Times – Dostupno na:
<https://www.japantimes.co.jp/opinion/2012/06/25/commentary/japan-commentary/liberating-japans-resources/#.XWllcSgzZhG>

POPIS GRAFIKONA

Slika 1. Usporedba potrošnje i prihoda vlade Venezuele	9
Slika 2. BDP Venezuele u periodu od 2000. do 2014.	13
Slika 3. Opadajuća razina proizvodnje nafte u Venezueli	16
Slika 4. Razine cijena nafte u Venezueli	16
Slika 5. Zemlje uvoznice nafte iz Venezuele (prema barelima)	17
Slika 6. BDP Nigerije u periodu od 1995. do 2018.	19
Slika 7. Promjene cijene barela nafte	21
Slika 8. Stopa zaposlenosti Nigerije	22
Slika 9. Proizvodnja nafte, prihodi ostvareni od nafte, udio u BDP-u i izvoz nafte Nigerije	23
Slika 10. Razina BDP-a u Japanu od 1996. do 2018.	25
Slika 11. Uvoz nafte Japana i ovisnost o nafti s Srednjeg istoka	27